

Etika II - Metaetika

Prezentace k přednáškám

Úvod

Jazyk metaetiky

- soudy, přesvědčení, fakta
- soudy deskriptivní vs. normativní
(morální, hodnotové, evaluativní, preskriptivní)
- morální predikáty
- morální vlastnosti - hodnoty
- deontické vlastnosti
 - povolen, zakázán, přikázán

Normativní etika

- Jak máme žít?
- norma, pravidlo, preskripce
- jejich zdůvodnění
- metoda reflektované vyváženosti
- konsekvencialismus, deontologie, etika ctnosti

Metaetika

- předmětem zkoumání jsou normy a etika
- jde o meta-teorii (srov. věda vs. teorie vědy)
 - sémantické otázky
 - co vyjadřují normativní soudy, co denotují?
 - jaký je význam morálních predikátů
 - epistemologické otázky
 - je možné morální poznání?
 - lze morální poznatky odvodit?
 - co je morální intuice?
 - platí Humova teze?

Metaetika

- otázky morální psychologie
 - morální soudy a motivace
 - vhodnost morálních emocí, racionální kritika
- metafyzické otázky
 - existují morální fakta, hodnoty?
 - jsou objektivní?
 - lze je redukovat na přirozená fakta?
- Metaetické teorie se liší v odpovědích na tyto otázky

Klasifikace teorií

Vyjadřují morální soudy (MS) přesvědčení?

ANO - kognitivismus

Ne - non-kognitivismus

Jsou MS někdy pravdivé?

ANO - realismus

NE - anti-realismus

SUBJEKTIVNĚ

nihilismus

subjektivismus

Jsou jejich pravditeli přirozená fakta?

ANO - naturalismus

NE - non-naturalismus

Předpokládají morální fakta existenci boha?

ANO - voluntarismus

Ne – intuicionismus
(neredukcionismus)

Jsou tato fakta definovatelná pomocí ne-morálních fakt?

ANO – reduktivní naturalismus

NE – nereduktivní naturalismus

Kritika redukcjonizmu, intuicionismus

G. E. Moore

Úvod

- Dílo: Moore, G. E. (1903). *Principia Ethica*
- Obhajoba kognitivistického non-naturalismu
 - Dobro je nedefinovatelný pojem a označuje neredukovatelnou vlastnost
- Útok na konceptuální naturalismus a redukcionismus
- Nařčení oponentů z „naturalistického omylu“
- „Přirozená vlastnost“ - kauzální

Argument otevřené otázky

Reductio ad absurdum.

1. Předpokládejme, že predikát „být dobrý“ je synonymní s přirozeným predikátem N.
 2. Tedy součástí významu predikátu „být dobrý“ je N
 3. Tedy kdokoli zná predikát „být dobrý“, musí vědět, že N je součástí toho predikátu.
 4. Tedy pokud by někdo položil vážně dotaz: „Je jednání N skutečně dobré?“ nemohl by skutečně rozumět pojmům jazyka.
 5. Platí však, že pro libovolnou přirozenou vlastnost N je *otevřenou otázkou*, jestli to, co je N je zároveň dobré.
-

6. Tedy predikát „být dobrý“ nemůže být synonymní s přirozeným predikátem N.
7. Tedy vlastnost být dobrý nemůže být identická s přirozenou vlastností.

Aplikace

- Aplikujte na přirozenou vlastnost „přinášet rozkoš“
- Aplikujte na metafyzickou vlastnost „být schvalován Bohem“
- Aplikujte pro srovnání argument na analýzu pojmu „starý mládenec“ a „neženatec“

Námítky vůči AOO

- Špatné pojetí analýzy
 - Moore předpokládá, že každá dobrá analýza musí být neinformativní.
 - Existuje však řada informativních analýz.
- Moore nerozlišuje mezi smyslem a denotátem
 - Moore vyvrací pouze analytický naturalismus
 - Syntetický naturalismus tvrdí, že smysl výrazu „dobrý“ není stejný jako „N“, ale oba výrazy označují stejnou vlastnost.

Nový argument otevřené otázky

- (Darwall, S., Gibbard, A., and Railton, P. 1992: Toward *fin de siecle* ethics: some trends. *Philosophical Review* 101,115-89.)
- Kompetentním uživatelům jazyka se jeví, že pojem „dobrý“ není definovatelný přirozeně. Proč tomu tak je?

Nový argument otevřené otázky

Abduktivní argument z morální motivace

1. Existuje nutný vztah mezi morálním soudem a motivací jednat v souladu s ním.
 2. Pokud výraz „je dobrý“ znamená totéž, co přirozený predikát N, pak soud s tímto predikátem by měl nutně znamenat motivaci jednat v souladu s tímto soudem.
 3. Osoba, která soudí, že čin je morálně dobrý, a přesto se necítí motivována k jednání, nemůže chápat pojem morálního dobra
 4. Kompetentní uživatelé přirozeného jazyka (běžně chápou pojmy) si dokáží představit situace, kdy čin C je popíší predikátem N, a přesto nebudou motivováni jednat v souladu s tímto soudem.
-
5. Tedy neexistuje nutný vztah mezi přirozeným predikátem N a motivací.

Non-kognitivismus

Argument pro non-kog

- Argument z morální psychologie:
 1. Motivace spočívá v existenci přesvědčení a přání.
(Humeovská teorie motivace)
 2. Morální soudy jsou inherentně motivující.
(motivační internalismus)
 3. Pokud by morální soud vyjadřoval přesvědčení (jak tvrdí kognitivismus), muselo by být nutně spojeno s přáním.
 4. Žádné přesvědčení není nutně spojeno s přáním.
(odlišný směr působení)

Z: Morální soudy nevyjadřují přesvědčení, ale jen přání.

typy non-kognitivismu

- emotivismus (emoce, pro-postoj)
 - A. Ayer, C. Stevenson
- preskriptivismus (rozkazy)
 - R. Hare
- expresivismus norem (souhlas s normami)
 - A. Gibbard
- kvazi-realismus
 - S. Blackburn

EMOTIVISMUS

- Dílo: Language, Truth and Logic
- Charakteristika:
 - Morální soudy nevyjadřují přesvědčení
 - Jde o exprese emocí
 - Není jejich cílem zobrazovat svět a aspirovat na pravdivost
 - „X je nemorální“ znamená Fuj X!

Ayer k povaze morálních soudů:

- *„Když někomu řeknu: „To, žes ukradl peníze, bylo nesprávné,“ neříkám nic víc, než kdybych jednoduše řekl: „Ukradl jsi peníze“. Když přidám, že tento čin je nesprávný, nepředkládám o něm další tvrzení. Pouze dávám najevo morální nelibost. Je to jako kdybych řekl „Ukradl jsi peníze“ zvláštním tónem vyjadřujícím zděšení nebo dodal za větu speciální vykřičník. Tento tón či vykřičník nepřidávají nic k významu věty, pouze ukazují, že vyjádření té věty je doprovázeno jistými pocity mluvčího.“*

Další charakteristiky

- Povaha morálních sporů
 - Všechny morální spory jsou faktuální
- Zdůvodnění emotivismu
 - Vyvrácení naturalismu (pomocí AOO)
 - Vyvrácení Moorova intuicionismu

Útok na intuicionismus

- Intuice není spolehlivý zdroj zdůvodnění:

„Důsledkem této teorie je, že hodnotové soudy jsou neověřitelné. Dobře víme, že co se zdá intuitivně jisté jedné osobě, může se zdát nepravdivé osobě jiné. Pokud tedy není možné poskytnout kritérium výběru mezi konfliktními intuicemi, nelze verifikovat propozice pouhou intuicí. V případě morálky takové kritérium poskytnout nelze.“

Útok na intuicionismus

- Epistemický přístup k morálním faktům
 - Analogie intuice se smyslovou percepcí selhává
 - Nejistý původ a mechanismus vzniku intuic
 - Neshoda v intuicích (sociální podmíněnost)
 - Neexistuje teorie omylu
 - Intuice podléhají klamům
 - Zaujatost
 - Vliv emocí
 - Efekt popisu (framing effect)

Řešení - emotivismus

- Metafyzická hospodárnost
 - Emotivismus je monismus – všechna fakta jsou přirozená
- Emotivismus vs. Subjektivismus
 - Rozdíl mezi tvrzením postoje a jeho expresí
 - S: „X je dobré“ = Osoba O schvaluje X
 - E: „X je dobré“ = Jupí X!

Problémy non-kognitivismu

Povaha morálních postojů

- Jaké postoje vyjadřujeme při morálním souzení?

*„Když někomu řeknu: „To, žes ukradl peníze, bylo nesprávné,“ neříkám nic víc, než kdybych jednoduše řekl: „Ukradl jsi peníze“. Když přidám, že tento čin je nesprávný, nepředkládám o něm další tvrzení. Pouze dávám najevo **morální nelibost**. Je to jako kdybych řekl „Ukradl jsi peníze“ **zvláštním tónem** vyjadřujícím zděšení nebo dodal za větu **speciální vykřičník**.“*

Povaha morálních postojů

- Srovnej:
 - Vražda je nemorální
 - Poslední CD Džastyna Timbrlejka je příšerné.
 - Plněná vepřová ouška jsou nechutná
- Je první postoj stejného typu jako ostatní?

Povaha morálních postojů

- A) specifické, sui generis postoje
 - neinformativní
 - „begs the question“
- B) stejné jako non-morální postoje
 - Problém otevřené otázky
 - Chybí vazba k morální motivaci

Morálka je omyl

- Non-kognitivismus – „projektivismus“
- Realističnost morálního diskurzu je iluzorní
- Jde o projekci našich postojů do reality, kde jim neodpovídají žádné objektivní vlastnosti
- Měli bychom přestat žít v omylu?

Frege-Geachův problém

- Izolované věty vyjadřují podle non-kog postoje
 - „Týrání je nemorální“ – postoj
- Vložené morální soudy nevyjadřují postoje
 - „Jestliže je týrání nemorální, pak týrat kočku je nemorální“ – nemůže být postoj
 - Může upřímně tvrdit i člověk, který žádný postoj vůči týrání nemá.

Frege – Geachův problém

„Jestliže týrání je nemorální, pak týrat kočku je nemorální.“

Týrání je nemorální.

Takže týrat tuto kočku bylo nemorální.“

- Problém ekvivokace
- Problém vysvětlení logické platnosti argumentu

Nihilismus (Error theory)

J. L. Mackie

úvod

- Dílo: Mackie, J. L.: Ethics – Inventing Right and Wrong
- Povaha teorie:
 - Morální nihilismus, skepticismus, teorie chyb
 - Kognitivismus + přesvědčení, že pravdivé morálních soudů neexistují
 - Morální soudy jsou všechny nepravdivé.

úvod

- Povaha argumentace
 - Konceptuální teze – jaké máme nároky na morální soudy?
 - Objektivita, kategoričnost, univerzální preskriptivita
 - Ontologická teze – lze tyto nároky naplnit?
 - Ne, žádná přirozená fakta tyto nároky nesplňují
 - Žádná nepřirozená fakta neexistují (kontra Moore)
 - Důsledek – morální soudy jsou nepravdivé
 - Vysvětlení omylu
 - Vysvětlení skutečné povahy morálních soudů

Konceptuální tvrzení

- Důvod 1:
- Morální soudy jsou kategoricky preskriptivní
 - Kant – hypotetické a kategorické imperativy
 - Hypotetický – důvody k jednání, které existují pouze relativně k nějakému cíli. Nejsou absolutně závazné
 - Kategorický – univerzální a absolutní důvody k jednání. Nelze se z nich vyvázat

Ontologické tvrzení

- 2 argumenty
 - argument z podivnosti (queerness)

argument z podivnosti

- metafyzická varianta
 - hodnoty, pokud by existovaly, by byly radikálně odlišné od jiných objektů, které ve světě nacházíme
 - platónské formy
 - dobro – rozhodovací procedura + neodolatelná motivace
 - zabudovaná vykonání-nutnost, magnetismus

argument z podivnosti

- *„V Platónově teorii Ideje a zejména idea Dobra, jsou věčné, non-mentální entity. Jsou centrálními strukturálními elementy v konstrukci světa. Píše se o nich, že pouhé jejich poznání či nahlédnutí člověku nejen řekne, co má dělat, ale také zajistí, že to člověk učiní tím, že to převáží všechny jeho protichůdné inklinace. Vládci-filozofové v Platónově ústavě mohou dostat podle Platóna plnou a nekontrolovanou důvěru, protože jejich vzdělání jim poskytne poznání Idejí. Obeznámenost s idejemi Dobra, Spravedlnosti a Krásy je přinutí, jen na základě tohoto poznání, tyto ideály hledat a podporovat.“*

argument z podivnosti

- přirozená fakta nemají kategoricky preskriptivní povahu
- kategoricky preskriptivní fakta nezapadají do našeho vědeckého obrazu světa
- důsledek – naše morální soudy nemohou být pravdivé, jsou jako výpovědi o jednorožcích

Vysvětlení omylu

- Proč páchají lidé omyl objektivizace norem?
 - patetický klam
 - externí zdroj hodnot – sociální původ
 - residuum víry v božský zákon
- Námitka: je-li morálka iluze, proč žít v iluzích?
 - Mackie – morálka má instrumentální hodnotu – udržení sociální kooperace

Současné teologické ukotvení morálky

William Lane Craig

W. L. Craig

- **William Lane Craig**

- americký analytický filozof, teolog a křesťanský apologet.
- soustřeďuje se na filozofii náboženství, času a obranu křesťanského teismu.
- působí jako profesor filozofie na Biola University v La Mirada, Kalifornie.

Základní otázka

- Je Bůh nezbytný pro morálku?
 - Nikoli „Je víra v boha nezbytná pro morální jednání?“
- Co se myslí morálkou?
 - NE: Převládající vzorec společenského chování, který nazýváme morálkou
 - ANO: Některé věci jsou opravdu dobré či zlé, některé činy jsou zcela nepřípustné

Teze

- Bez Boha je morálka pouhou konvencí či iluzí.
- Převládající vzorce chování nemají objektivní normativní hodnotu
- Bez Boha neexistují:
 - objektivní morální hodnoty
 - objektivní morální povinnosti
 - objektivní morální zodpovědnost

Hodnoty

- Objektivní morální hodnoty
 - X je dobré či zlé nezávisle na postojích lidí
 - Např. holokaust byl objektivně zlý
- Tradičně je objektivita zakotvena v Bohu
 - Bůh jako všemohoucí, vševědoucí a absolutně dobrá bytost
 - Morálnost či nemorálnost determinována jeho vůlí.
 - Člověk je jeho produkt, má inherentní hodnotu.

Hodnoty

- Bez Boha nemají lidé morální hodnotu
 - Země je smítko ve vesmíru
 - Vesmír je beze smyslu
 - Lidé jsou vedlejší produkty evoluce
 - Zánik brzký a nevyhnutný
 - Lidské blaho nemá vyšší hodnotu než blaho mouchy
 - Lidské chování je pouze odrazem evolučních sil – jako u jiných zvířat

Hodnoty

- Lidské chování adaptováno na přežití
 - Za jiných podmínek by bylo jiné, viz včely.
- Lidské činy nemají objektivní hodnotu, jen biologickou.
- Morálka je instrumentem k přežití a reprodukci.
- Důsledek materialismu (svět bez duše a mysli) a determinismu (svět bez svobodné vůle)
 - Naše činy nemají žádnou hodnotu, jsme loutky

Povinnosti

- Povinnosti – otázka správnosti či nesprávnosti činů
- Bez Boha nemáme objektivní morální povinnosti
- Tradičně jsou povinnosti založeny na přikázání Boha (desatero) a reflektují jeho povahu

Povinnosti

- Bez Boha:
 - Lidé jsou zvířata a zvířata nemají morální povinnosti (např. medvěd, který zabije srnu)
 - Zvířata nevraždí, neznásilňují
 - Nikdo na nás morální povinnosti nemůže uvalit
 - Zákonodárce je jen jednotlivec nebo společnost
 - Normy jsou jen společenská dohoda
 - Morálka je jako etiketa

Morální zodpovědnost

- Bůh spravedlivě soudí všechny, odměňuje a trestá
- Bez boha:
 - Život končí biologickou smrtí
 - Nezáleží na tom, jak žijeme
 - Mocní si mohou dovolit ignorovat svědomí
 - Egoismus není napadnutelný
 - Pokud se morálka nevyplácí, není důvod.

Rozpad morální motivace

- Život bez Boha nemá žádný význam
- Nezáleží na tom jak jednáme, ani co děláme.
- Vše je zbytečné.

Výzva

- Ateistický objektivismus musí vysvětlit:
- 1. Čím je dána objektivní morální hodnota
 - V čem spočívá hodnota člověka
- 2. Co zakládá naše povinnosti
 - Proč jsou některé činy zakázané, když neexistuje zákonodárce
- 3. Jak je možná morální zodpovědnost
 - Komu se zodpovídáme ze svých činů

Etický naturalismus

Představitelé

Nereduktivní – Cornell realism

- Nicholas Sturgeon - 1988, “Moral Explanations,” in Sayre-McCord 1988: 229–255. in Sayre- McCord, Geoffrey, (ed.), 1988, *Essays on Moral Realism*, Ithaca: Cornell University Press.
- 1986a, “Harman on Moral Explanations of Natural Facts,” *Southern Journal of Philosophy*, 24 (Supplement): 69–78.
- Richard Boyd - Boyd, Richard, 1988, “How to be a Moral Realist,” in Sayre-McCord, Geoffrey, (ed.), 1988, *Essays on Moral Realism*, Ithaca: Cornell University Press.
- David Brink - 1989, *Moral Realism and the Foundations of Ethics*, Cambridge: Cambridge University Press.

Představitelé

Reduktivní

- Frank Jackson - Jackson, Frank, 1998, *From Metaphysics to Ethics: A Defence of Conceptual Analysis*, Oxford: Clarendon Press. **Morální funkcionalismus**
- Peter Railton - 1986, "Moral Realism," *The Philosophical Review*, Vol. 95, No. 2, pp. 163- 207.
 - 1996, "Moral Realism: Prospects and Problems," in Sinnott-Armstrong and Timmons (eds.), *Moral Knowledge?*, Oxford University Press.

Typy naturalismu

- Normativní
 - Aristoteles, stoicismus, Butler, neo-aristotelská etika ctnosti (Foot, Hursthouse)
 - dobré je v souladu s přirozeností
 - napomáhá přežití a reprodukci (nevnímaví tvorové)
 - zbavuje bolesti a naplňuje rozkoší (u vnímavých)
 - rozvíjí racionalitu (u člověka)

Typy naturalismu

- Metaetický
 - je etika součástí vědeckého pojetí světa?
 - metafyzická otázka – jsou morální fakta přirozená?
 - epistemologická otázka – je možné studovat morální fakta vědeckými prostředky?
- Normativní a metaetický naturalismus se liší:

Typy naturalismu

- Relativismus, teorie společenské smlouvy
 - metaetický naturalismus, normativní non-naturalismus
- Etika ctnosti
 - metaetický non-naturalismus, normativní naturalismus

Nereduktivní naturalismus

Cornellský realismus

Shrnutí Moorova argumentu

- Naturalismus musí definovat vlastnost být dobrý v přirozených pojmech, tj. musí vytvořit rovnice „dobrý = _____“
- Tato definice bude adekvátní jen pokud oba termíny v rovnici budou synonymní
- Existuje spolehlivý substituční test na synonymii. Věta „Dobrý čin je ten, který maximalizuje blaho“ musí vyjadřovat stejnou myšlenku, jako „Dobrý čin je ten, který je dobrý“.
- Naturalistické rovnice nejsou synonymní.

Dva Moorovy předpoklady

- Na pravé straně rovnice se bude nacházet **komplexní přirozená vlastnost**
- Tuto vlastnost musíme být schopni pojmenovat **ne-etickým predikátem** (nikoli „dobrý“, „ctnostný“ atd.)
- Sturgeon odmítá oba předpoklady

Moorem opomíjená varianta

- Etický predikát „dobrý“ označuje **jednoduchou**, neredukovatelnou vlastnost, která je **přirozená** (kontra Moore), avšak není pojmenovatelná jiným predikátem než **predikátem „dobrý“** (jako Moore).
- Dobrý (morální vlastnost) = dobrý (přirozená vlastnost)

Epistemologie nereduktivního nat.

- Jaký máme důvod věřit v existenci takových vlastností?
- Pokud neplatí analytický naturalismus, nemůžeme k objevení těchto vlastností pouhou sémantickou analýzou pojmu „dobrý“.
- Přírodní věda má podobný problém:
 - hovoří o nepozorovatelných vlastnostech, které nelze odhalit konceptuální analýzou (jsou aposteriorní)

Kauzalita a explanace

- postulování objektů na základě gravitačního působení (Neptun)
- postulování objektů na základě kauzálních stop (proton)
- postulování morálních vlastností na základě kauzálního působení?

Kauzální působení mor. vlastností

- Sturgeon:
 - Dobrota člověka může přinést užitek lidem
 - Zlo jedince může způsobit újmu lidem

Hitler: Jeho morální zvrhlost způsobila druhou světovou válku a vyhlazování židů. Vznik druhé světové války a vyhlazování je možné vysvětlit morální zvrhlostí Hitlera.

Otroctví: Opozice vůči otroctví vznikla v 18. a 19. století v USA. Proč právě tehdy a tam? Protože v té době bylo otroctví na tom místě mnohem horší, nemorálnější než na místech jiných. Míra zla otroctví způsobila revoltu. Vznik revolty je vysvětlen nemorálností otroctví. Je to nejlepší vysvětlení.

Is-ought problem

- Námitka vůči naturalismu
- Humova teze: nelze vyvodit to, co má být, z toho, co je. (teze o autonomii etiky)
- Každý argument, který má normativní závěr, musí mít alespoň jednu normativní premisu.

příklady

- Čin A způsobuje bolest. Tedy čin A je špatný. (Implicitní normativní premisa – Vše, co způsobuje bolest, je špatné)
- Čin A způsobuje bolest. Tedy čin A bychom neměli vykonat. (Implicitní normativní premisa – Neměli bychom vykonávat činy, které způsobují bolest)

důsledek

- Pozorováním přirozených faktů a jejich kauzálních sil nemůžeme zdůvodnit, jak by měl svět vypadat, co bychom měli dělat, jaké postoje bychom ke světu měli zaujímat.
- Morální teorie nemohou být čistě empiricky testovatelné.

Odpověď

- Logická dedukce -> indukce, abdukce
- P. Churchland:
 - Mám hlad ----- Měl bych se najíst
 - Mám prázdnou nádrž ----- Měl bych natankovat.
 - Induktivně silné argumenty

Odpověď

- Sayre-McCord – požadavek příliš silný
- Řada vědeckých tvrzení je nedokazatelná, pokud nepředpokládáme platnost teorie
- Is-thought gap
 - Psychologická fakta nelze vyvodit z nepsychologických
 - Existenci myšlení nelze vyvodit z pozorování chování – máme vyvodit, že lidé nemyslí?

Odpověď

- Fyzika – pozorování protonu je závislé na přijetí celé řady teoretických postulátů
- Závěry teorie jsou ovlivněny samotnou teorií – vyvozují se z premis, ve kterých je předpokládána platnost teorie, která se má pozorováním dokázat.
- Verifikační holismus – neověřujeme empirickým pozorováním jednotlivé věty, ale hodnotíme celé teorie řadou kritérií
- Epistemologie koherentismu a reflektované vyváženosti.